No. 1190 Zaterdag 20 October 1906. 23ste Jaargang.

AMIGOE DI CURAÇAO

WEEKBLAD VOOR DE CURAÇAOSCHE EILANDEN

Dit Blad verschijnt elken Zaterdag.
Abonnementsprijs voor Curaçao, Bonaire en Aruba per drie maanden fl. 2,— met vooruitbetaling.
Voor het Buitenland per jaar fl. 10,—
Afzonderlijke nummers fl. 0.20,

BUREAUX VAN DIT BLAD
REDACTIE: Waterkant, Otrabanda, No. 223
ADMINISTRATIE: Plein Concordia, No. 129, Pietermaai

E Courant aki ta sali toer dia Sabra.
Su prijs di abonnement ta fl. 2,— pa tres luna pagá padilanti.
Pa lugarnan foi Curaçao, Bonaire i Aruba fl. 10,— pa anja.
Un number sol fl. 0,20.

Curaçao 19 Oct.

Geschiedvervalsching.

Het is de Paus, die ons den oorlog verklaart, krijten de organen der Fransche kerkvervolgers, en de liberale pers in het buitenland schrijft het in verschillenden toonaard na. Alle aansprakelijkheid wordt geladen op de onverzoenlijke en onverzettelijke houding van Rome. Maar reeds konden Katholieke Bladen het woord citeeren van een lid der Uiterste Linkerzijde in de Fransche Kamer, den heer Paul Meunier, die ook voor de antikerkelijke wetten geporteerd was geweest, doch bij nader inzien verklaren moest: dat de Paus gelijk had, wanneer hij van de cultueele vereenigingen niets wilde weten.

Niet minder duidelijk is de heer Flourens, een principieële tegenstander, de bekende oud-minister en een der weinige staatslieden, die het Frankrijk der laatste twintig jaren heeft opgeleverd. De heer Flourens, die ook directeur van den eeredienst geweest is, heeft een brochure doen verschijnen, waarin o. m. het volgende wordt gezegd:

„Na alle diplomatieke betrekkingen tusschen de Fransche republiek en den H. Stoel te hebben verbroken, wil de regeering thans ook alle banden doorsnijden tusschen de Kerk van Frankrijk en het hoofd der Katholiciteit. Te dien einde wordt de hierarchische eenheid der Kerk weggecijferd en de uitoefening van den eeredienst uitsluitend toevertrouwd aan velerlei autonomie, onafhankelijke vereenigingen, waarin het leekenelement door zijn getal overheerscht, terwijl de geest der traditie er geheel en al ontbreekt door de gestadige wisseling in hare samenstelling.

De regeering weet, door aldus te handelen, zeer goed, wat zij doet. Zij weet wel, dat een zoodanige organisatie in strijd is met het wezen der katholieke Kerk, waar alle macht berust bij den Plaatsbekleeder van Jesus Christus en wordt uitgeoefend door hem of door zijn onderhoorigen. Maar zij gehoorzaamt aan een overeenkomst, gesloten tusschen de vrijmetselarij van Italië en die van Frankrijk tijdens de reis van president Loubet naar Rome. Het gemeenschappelijk doel is, door middel van een schisma de geestelijke macht van den Paus te vernietigen. De heer Delcassé is de eerste uitvoerder van dit werk geweest en de heer Briand zet het voort."

Na dan de scheidingswet aan een scherpe critiek te hebben onderworpen, besluit de schrijver:

„De moeilijkheden spruiten niet voort uit de encycliek, maar uit de bepalingen der wet. En niet de H. Stoel, maar de wet maakt de toenadering en oplossing onmogelijk."

Dit is duidelijk, nietwaar? Men weet trouwens, dat de Scheidingswet, toen zij in behandeling kwam, forsche bestrijding heeft gevonden bij de organen van het centrum, dat in de Fransche Kamer niet katholiek, maar liberaal is. Alleen de radicalen en socialisten jubelden. En evenzoo werden de maatregelen van Combes en Waldeck-Rousseau hartstochtelijk toegejuicht door deze laatsten, maar in en buiten de Kamer beslist afgekeurd door de geestverwanten van *Temps*, *Débats* en dergelijke organen. Kan het dan eenige verwondering wekken, dat de Paus weigert een toestand te aanvaarden, welke zelfs door liberale bladen en liberale politici als verderfelijk voor de Kerk en den Staat werd ontraden? Hoe kan men toch spreken van onverzoenlijkheid en onverzettelijkheid van den H. Vader, waar men zelfs bij het uitvaardigen der wettelijke maatregelen het drijven der heftige anti-clericalen afkeurde en trachtte tegen te gaan? En vooral, hoe waagt men het, nu nog den Paus voor te stellen als den aanvaller, die de gevoelens der ware patriotten miskent en de belangen der Kerk in groot gevaar brengt?

Wij wezen er reeds vroeger op, dat revolutionnaire pers in Frankrijk tegenwoordig regeerings-pers is geworden. De *Lanterne* is een ministerieel orgaan en naar den inhoud van dit orgaan laat zich de gezindheid van het ministerie bepalen. Welnu, de *Lanterne* schreef nog in de allerlaatste dagen. „Wij zijn de verklaarde tegenstanders van elken godsdienst en in het bizonder van den katholieken godsdienst." Behoeft men, na zulk een verklaring in een regeerings-orgaan, nog te vragen, welke oogmerken de regeering najaagt en hoedanig haar politiek-kerkelijke wetgeving is?...... Men weet trouwens, dat Clémenceau praalt met zijn atheïstische gevoelens en dat Briand al evenzeer het geloof verfoeit. Zij zijn de waardige opvolgers van Combes, die, dank zij zijn dweepziek anti-clericalisme, ruim twee jaren aan het bewind kon blijven en den huidigen toestand heeft voorbereid. Wil men weten, met welk een gezindheid deze bewindsman tegen de Kerk bezield was, dan herleze men, wat indertijd in twee Nederlandsche liberale bladen over hem te lezen stond. Het was ter gelegenheid van de onthulling van een standbeeld voor Renan in een katholieke streek, waarbij Combes, toen nog eerste minister, de feestrede hield.

Naar aanleiding daarvan schreef de Parijsche correspondent der *Nieuwe Courant* o. m.:

„Men kan vrijdenker, zelfs atheist zijn, men kan onbeperkt bewondering gevoelen voor Renan en tevens de wijze afkeuren, waarop het Fransche gouvernement optreedt bij diens verheerlijking. Het springt immers in het oog, dat de deelneming van 's lands bestuurders aan bedoelde plechtigheid alleen ten doel heeft, de andersdenkende bevolking te midden, van welke zij plaats heeft, hun juk te doen gevoelen. Het woord „provocatie," dat de Fransche bladen van de behoudende richting doen hooren, is in dezen waarlijk niet misplaats. Waar blijft de onzijdigheid, die in gewetenszaken de plicht der regeering is, indien een president van den ministerraad qualitate qua den lof komt uitspreken van iemand, die, hoe groot hij ook was, op het stuk van godsdienst stellingen heeft verdedigd, die zeker thans nog niet door de meerderheid der Franschen gehuldigd worden?"

En verder:

„Renan wordt heden feitelijk om niets anders verheerlijkt dan omdat hij, van 't oogenblik af, dat hij 't seminarium van St. Sulpice verliet, den katholieken een doorn in 't oog is geweest. Zoowel om constitutioneele beweegredenen, had de regeering zich van deelneming aan die betooging moeten onthouden, de vraag nog daargelaten, of het uit een politiek oogpunt verstandig en edelmoedig mag heeten, na de verdrijving der geestelijke zusters de reis van Parijs naar de kust van Bretagne te doen om eenvoudige boeren opnieuw te komen kwetsen in geloofsovertuigingen, hun door hun moeders en grootmoeders ingeprent......

Doch 't is gewoonte geworden, bij gebreke aan argumenten, zich te dekken achter overleden personen en grootheden, die men in 't kunstlicht

Feuilleton.

BALI.

Nederland is in oorlog met Bali. Zooals reeds eenige berichten hebben medegedeeld, is de expeditie tegen Bali, den 10en September vertrokken, eenige dagen geleden te Sanoer geland en is onze troepenmacht opgetrokken tegen Den Pasar, hoofdplaats van Badoeng, een der drie landschappen van Bali, tegen welke de expeditie is gericht.

Bali is het westelijkste van de Kleine Soenda-eilanden; het ligt ten oosten van Java, daarvan gescheiden door de Straat van Bali. Ten Oosten van Bali ligt het bekende Lombok, waartegen een twaalftal jaren geleden een expeditie was gericht, die door een noodlottige episode nog bij velen in de herinnering zal voortleven.

Het eiland is met de kleinere eilandjes daarbij behoorende, 5800 vierk. kilometer groot, de bevolking wordt op anderhalf millioen menschen geschat.

Het klimaat van het eiland komt ongeveer overeen met dat van Oost-Java. De plantengroei is er evenals op Java, zeer weelderig. De dierenwereld is daarentegen armer dan op Java. De rinoceros en de wilde banteng ontbreken er, de wilde woudstier is er bijna uitgestorven. Betrekkelijk veel tijgers, in het Westen vooral, ook wilde katten en muskusdieren worden er gevonden. Onder de tamme dieren noemen wij paarden, runderen en buffels.

De bewoners van Bali zijn grootendeels Wong-Modjopahit, d. i. menschen van Modjopahit, het vroegere Hindoe-rijk op Java, ontstaan door vermenging van de oorspronkelijke bevolking met Hindoes en Javanen. Gewoonlijk worden de Baliërs beschreven als een schoon, welgevormd ras, iets grooter en slanker dan de Javanen en ook lichter van kleur. Het haar der mannen is pikzwart, lang en zeer grof, soms gekruld en borstelig en wordt in een knoop gedragen. De vrouwen onderscheiden zich door lange armen en breede voeten.

Het Hindoeïsme is de heerschende godsdienst der Baliërs. Er heerscht nog weinig beschaving; de kleeding der Baliërs bestaat uit niet veel meer dan een lendedoek, en eenige sieraden.

Het hoofdvoedsel der Baliërs bestaat uit rijst. Rundvleesch gebruiken zij niet, wel wordt er daarentegen veel varkensvleesch gegeten. Hun gewone drank is water, dronken Baliërs, zijn een hooge uitzondering. Toch gebruiken zij ook wel palmwijn, brem (een aftreksel van rijst) en andere sterke dranken. Daarentegen maken de Baliërs in den laatsten tijd veel misbruik van opium. Ook is de Baliër vaak verslaafd aan het spel.

De woningen der armere Baliërs bestaan uit lage hutten van klei of steen opgetrokken. Eenige dier hutten soms 20 á 25, zijn op een erf gebouwd, dat door hooge muren van klei of baksteen van den weg gescheiden wordt. Meerdere van zulke ervan zijn weer met een hoogen muur omring en vormen te zamen een dessa.

Evenals bij alle onbeschaafde volkeren is het lot der vrouw beklagenswaardig. Zij wordt door hare ouders voor een som gelds verkocht en in het huwelijk is de vrouw niet veel meer dan de slavin van haar man.

De Baliër is levendig, hooghartig, lomp tegenover de vreemdelingen en slaafs-onderworpen aan zijn meerderen en oorlogzuchtig is hij niet, schoon sommigen onder hen, als zij in opgewondenheid raken, ware doodsverachting aan den dag leggen.

Het hoofdmiddel van bestaan der Baliërs is de landbouw. Vooral in de rijstteelt munten zij uit en in de bewerking van den grond en bevloeiingswerken hebben zij het ver gebracht.

Door het Hindoeïsme is onder de bevolking de lijkverbranding in zwang, welke voor alle kasten is voorgeschreven. De vroeger ook op Bali heerschende gewoonte, dat weduwen haren vorstelijken gemaal in den dood volgden door zich levend, of na zich met een kris gedood te hebben, te laten verbranden, is officieel afgeschaft, doch wordt in sommige gewesten nog gevolgd.

Bali en Lombok vormen met de daarbij behoorend kleinere eilanden de residentie Bali en Lombok.

Onder gouvernementsbestuur staan rechtstreeks de afdeelingen Boeleleng en Djembrana in het Noorden, en Noord-Westen. Gianjar in het Zuid-Oosten en Karang Asem in het Oosten worden bestuurd door inlandsche stedehouders onder toezicht van onze ambtenaren.

Zelfbestuur bezitten: Koeng-Koeng, Bangli, Badoeng en Tabanan, waar-

plaatst, dat men op een gegeven tijdstip noodig heeft."

Nog veel scherper in haar afkeuring was de redactie van het *Utrechtsch Dagblad*, die den minister als een Jacobijn op de kaak stelde.

„De heer Combes vergeet — schreef het blad — dat de menschen somtijds aan hun vrijheid evenveel hechten als aan hun leven. Welnu, hij ontrukt die vrijheid aan een geheele groep van staatsburgers. En dit is juist het kenmerk van het Jacobinisme: zijn eigen opinie door dwang opleggen aan anderen, hetzij door geweld, hetzij zelfs door de wet."

Het *Utr. Dgbd.* vervolgde:

„De verontwaardiging tegen dit sinistre personage is onder alle weldenkenden in Frankrijk algemeen. De groote liberale organen als het *Journal des Débats* en de *Temps* zijn welsprekend in hun minachting en hun afkeuring. Trouwens, niets is aan het liberalisme zoo diametraal tegenovergesteld als het Jacobinisme, de leer van gewetensdwang tegenover gewetensvrijheid."

Ziedaar den man geteekend, die een zoo ruim aandeel heeft gehad aan den politiek-religieusen strijd in Frankrijk en met dien man den geest, welke de tegenwoordige Fransche regeerings-personen bezielt. Het is deze man, het is deze geest, die in Frankrijk triomfeeren, die vol haat en onverdraagzaamheid de vrome gevoelens van het volk krenken en de Scheidingswet hebben doen aannemen als oorlogs-werktuig tegen de Kerk.

Maar laat men dan toch zijn oogen openen voor deze feiten; laat men zich in ernst afvragen, of de Paus het werk kon aanvaarden, uit zulk een gezindheid voortgekomen; en laat men niet langer bazelen over de onverzoenlijkheid van den Paus, die den godsdienst-oorlog zou willen. Dat is geschiedvervalsching.

Damaanleg.

Nu menig planter groote schade leed door het breken zijner dammen, zal hij wel zinnen op middelen om dit in het vervolg zooveel mogelijk te voorkomen. Niet ondienstig kan het wezen daarbij eens na te gaan, wat de heer VAN KOL schrijft over

OPEN VERGAARKOMMEN.

Het nut van *kleine vergaarkommen* zal wel niemand ontkennen; het is, zij 't op kleine schaal, een uitstekend middel om water, dat in den regentijd overvloedig naar de rivieren (hier naar zee) stroomt, te bewaren voor de droge tijden, wanneer de landbouw daaraan gebrek heeft. Aangelegd in de kloven van het gebergte, in terrein-plooien of oude rivier-armen, (hier rooien) kunnen zij door een dijk van breuksteen of aarde worden afgesloten, waarbij echter, hetzij door een ijzeren buis op den bodem, hetzij door een overlaat in den vasten oever iets luger dan de kruin van den dam aangelegd, tegen overstorten moet worden gewaakt. Op *Java* kunnen meestal de dammen door spoeling worden verkregen, doch wordt over aanslibbing door grasvorming geklaagd. Voor de constructie wordt naar het standaardwerk van J. E. DE MEYIER, Bevloeiingen (p. 31 en volg.) verwezen, waar men ook de oorzaken van het VEELVULDIGE BEZWIJKEN dezer dammen (*slecht aanstampen, steile taluds,* (glooiing) *niet afwaterende bermen,* OPVULLING MET ROTTENDE TAKKENBOSSEN, enz.) * kan vernemen. In *Algerië* wordt de afgegraven aarde gebruikt voor versperring van 1.5 à 2,5 M. hoogte, en bleek een bassin van 4 M. waterdiepte aan het einde van het warme jaargetijde nog 2.5 M. water te bevatten; in *Britsch-Indië* (vooral Bombay en Madras) zijn deze „thanks" (Javaansche „wadoeks") veelvuldig in gebruik en met de beste resultaten. Soms kunnen daarvoor bestaande meertjes of plassen worden gebruikt, waarvan men den waterspiegel dan kunstmatig moet verhoogen; ook kunnen daarvoor dienen de kommen langs wegen in ophooging of spoordijken ontstaan, dan wel gemetselde bakken worden gemaakt, (in Spanje „balsa's" genaamd), waarin bron- of regenwater wordt opgevangen.

Natuurlijke reservoirs kunnen vaak gemakkelijk worden verkregen door een dam te leggen in de de uitwatering van moerassen, bij terreinformatiën als die der „pan's" in Zuid-Afrika, waar diepe en ondiepe, kleine en groote kuilen bij overstroomingen worden gevuld om aldus, volgens Willcocks, „the best natural reservoirs of the world" te vormen.

HET GEBRUIK VAN AARDEN DAMMEN VOOR VERGAARBAKKEN.

Deze soort dammen waren voor het bewaren van regenwater reeds vele eeuwen vóór Christus in gebruik; in vele gevallen kunnen zij, vooral in Indië, de steenen sperdammen met succes vervangen. En dat telkens waar: 1. geen te hooge opstuwing (b. v. van meer dan 15 M.) wordt vereischt; 2. de bodem geen absolute zekerheid aanbiedt tegen den druk van het zwaardere metselwerk, 3. de aanvoerbeek aan geen plotselingen en grooten was onderhevig is, dan wel, ten 4de, het bouwmateriaal ter plaatse te duur of te slecht is om daarvan solide muren te vormen. Meestal zijn juist de plaatsen, bij uitnemendheid geschikt voor den bouw van een steenen dam, vrijwel onbruikbaar voor den aanleg van een aarden dam, en omgekeerd. Voor groote stroomgebieden, waarbij in de bedding van de hoofdrivier moet worden gebouwd, zijn steenen dammen onmisbaar te achten, ook wegens de groote sluizen en de breede overlaten alsdan benoodigd.

Voor de veelsoortige *typen* dezer dammen door het gebruik van aarde, van aarde en hout, van aarde en steen of andere composietdammen, wordt naar onderstaande literatuur, nog gemakkelijk aan te vullen, verwezen. 1)

Eene zorgvuldige studie van het *stroomgebied* waarin men werkt, zal moeten voorafgaan; de oppervlakte en het topographisch karakter daarvan, de regenval en den waterafvoer, het karakter van den boven- en ondergrond zijn, met de flora en de bebossching, allen factoren, die invloed uitoefenen op den minimum- en maximum-aanvoer der beek of van het ravijn; *en door onderschatting van deze laatste zijn tot heden door* OVERSTORTING *reeds menigmaal aarden dammen bezweken.* *

Voor het *reservoir* zelf is eene nauwkeurige opname noodig voor de kennis van de oppervlakte en den inhoud bij verschillende diepten; moet men gegevens verzamelen van de temperatuur, den invloed van wind en zonneschijn, geaardheid van den bodem, enz., om verliezen door opslurping en verdamping te kunnen schatten, die van veel invloed zijn op de beschikbare water-hoeveelheid.

Bij de keuze der *plaats van den aarden dam,* mag men voor *het bodem-onderzoek* * niet vertrouwen op boorgaten, doch moeten talrijke putten worden gegraven tot op de *ondoordringbare lagen* *; ook moet worden nagegaan of men zonder bezwaren den grond kan wegnemen uit het bassin-terrein, wanneer men daardoor b.v. een poreuzen ondergrond zou bloot leggen; deze grondsoort zelf kan niet te nauwkeurig physisch en chemisch worden onderzocht. Hoe meer klei toch het mengsel bevat, hoe grooter de uitzetting en de inkrimping van het dam-lichaam zal zijn; *men moet dus niet te veel klei gebruiken, doch liefst zand, waarvan de klei dan de openingen sluit.* *2) Het geheele terrein, dat onder water komt, dient flink te worden schoongemaakt, 3) en in geen geval mag men er houtgewas achterlaten, noch iets wat later de sluis-openingen verstoppen kan.

(*Wordt vervolgd.*)

* Cursiveering is hier van ons. *Red. Amigoe*

1) Voor nadere gegevens zie *Burr Bassell.* Earth Dams [1994]; *Wegman.* Design and Construction of Dams (1901); de *Meyier* l. c. p. 38 en volg.

2] Wordt op Curaçao niet in plaats van zand gruis gebruikt, wat het aansluitingsvermogen van zand ten eenenmale mist? [*Red. Amigoe.*]

3) Dat geheel schoonmaken etc. is hier onuitvoerbaar, daar het water door de plantages stroomt en veel vuil naar de rooien medesleept. Ook hier is echter vuil dikwerf een belemmering voor het geregeld wegloopen van het water bij overlaat of sluizen. Hoe nu hier ophooping van vuil te voorkomen? *Red. Amigoe*)

CORRESPONDENTIE.

Aruba.

17 October 1906.

Zaterdag ll., 13 October, hebben wij hier een bijna ongekenden zeevloed gehad, die circa 5 uur in den avondstond begon en duurde tot circa 10 uur en het water met reuzenkracht op 't strand wierp. Geen wonder, dat het volk vol schrik en angstig uitzag, naar wat zoude gebeuren. Men vreesde het ergste. Goddank, bleef het hier slechts bij een hoogen vloed met geweldige grondzeëen. De schepen in de haven waren stevig met ankers, touwen en kettingen vastgelegd, zoodat geen een zich loswerkte, doch op St. Nicolaas heeft de brik *Ooh i Nor*, die in 24 jaar 32 maal aldaar phosphaat innam, zich op de ondiepte vastgezet. Het schip, door de zware lading phosphaat opengebarsten, is verloren. Kaptein en al het volk, wat zich aan boord bevond, is gered, op den bootsman na.

Een kort verhaal van het vergaan van *Ooh i Nor* volge hier:

's Morgens, toen de zee nog vrij kalm was, werden alle toebereidselen gemaakt tot vertrek. Het gewone stoomscheepje der maatschappij was onklaar, zoodat men het schip met touwen en windas er uit moest trekken. Bijna was het schip de haven uit, of de geweldige grondzeeën, vergezeld met hevige rukwinden, die wij op de Playa niet gevoelden, sloegen

---

mede de regeering tot nu toe slechts contracten gesloten heeft, waarbij de souvereiniteit van het Moederland wordt erkend, en de vorsten eenige verplichtingen op zich nemen.

Tegen Badoeng, Tabanan en Bangli is onze expeditie gericht.

Ondanks de moeilijkheden, die in 1900 o. a. met Koeng-Koeng waren gerezen, was de verstandhouding met Taban in de laatste jaren zeer gunstig. Maar toen den 6n Maart 1903 de radjah overleed, werd dit anders. Hij werd door zijn zoon Goesti Nogderak Agoeng opgevolgd en door den resident in waardigheden bevestigd. Doch in Oct. 1903 was de regeering verplicht eenige oorlogschepen naar het rijkje te zenden, omdat deze potentaat weigerde te voldoen aan den eisch van de regeering, dat er bij de plechtige verbranding van het lijk zijns vaders, geen weduwen mede verbrand zouden worden. De verbranding van twee weduwen had toch plaats, maar de radja teekende opnieuw een contract, (1904) waarbij hij beloofde, dat voortaan dit Hindoesch gebruik zou zijn afgeschaft.

In het begin van 1905 ontstonden er echter weder moeilijkheden, nu met Badoeng, dat ten nadeele van een Chineesch handelaar, wiens schip op het strand was geloopen, het „kliprecht" had uitgeoefend. Het weigerde de boete te betalen, door de regeering opgelegd. Drie gouvernementsstoombooten blokkeerden de haven, om in- en uitvoer te beletten. Doch de radjah bleef in zijn verzet volharden, ook na een conferentie met den regeeringscommissaris. Dh. Liefrink.

Na een nieuwe verscherping van de kustafsluiting, welke niet het gewenschte gevolg had, omdat de handel nu over het bevriende Tabanan werd gedreven, dat toen ook in de blokkade betrokken werd, heeft het gouvernement thans besloten, beide staatjes met geweld tot onderwerping te dwingen.

Bangli had zich eerder aan de zijde der oproerige radjas geschaard. De vorst van dat rijkje gelastte o. a. een bende van 250 man een inval te doen in het gouvernementslandschap Kareng Asem en sloot twee gewichtige waterleidingen in het gouvernementslandschap Gianjar af, zoodat de bewoners daar groote schade leden en daarop deed Badoeng weer een een inval in Glanjar, die echter door de bevolking kon worden afgeslagen.

Aan een artikel over Bali in de „Locomotief" ontleenen wij nog volgenden blik op de landschappen Badoeng, Tabanan en Bangii, waartegen de expeditie is gericht:

„Het eerstgenoemde landschap is nagenoeg vlak. Van af de kust stijgt het terrein dadelijk tot een 20 meters om daarna zeer geleidelijk en langzaam in noordelijke richting op te loopen. De hoofdplaats Donpasar ligt op plm. 40 M. en de hoofdplaats van het oude rijk Mengwi op plm. 100 M. Behalve de nagenoeg onbewoonde Tafelhoek bestaat het rijk uit een zee van sawahs afgewisseld door dichtbevolkte dessa's. In totaal bevat het rijk ruim 100,000 zielen en kan ongeveer 20,000 weerbare mannen op de been brengen.

De voornaamste tegenstand zal de expeditie kunnen verwachten in de poeri van Denpasar en het daaromheen gelegen kampong-complex Denpasar Pametjastan Daar zal over het lot van Badoeng worden beslist.

Wordt genoemd kampongcomplex hardnekkig verdedigd, dan zal de vermeestering van dat uitgestrekte door steenen en kleimuren doorkruiste terrein aan de troepen nog zeer veel moeite kosten. Bij de verovering van Mataram en Tjakranegra tijdens de Lombokexpeditie hebben onze troepen dit ondervonden. Nu moet men daarbij in aanmerking nemen, dat sedert de expeditie ons leger zoowel in bewapening als in offensieve waarde aanzienlijk is vooruitgegaan en vooral dit laatste mag men niet geringschatten.

Het rijkje Tabanan, waarvan het zuidelijk gedeelte dicht bevolkt is, zal niet bijzonder veel moeite veroorzaken. Na den val van Badoeng zal de zelfbestuurder wel de wijste partij kiezen en zich onderwerpen, doch het is altijd mogelijk dat enkele niet goed gezinde poenggawas (bv. die van Kediri) door kracht van wapenen tot rede moeten vorden gebracht. Het zeer geaccidenteerde noordelijk gedeelte leent zich echter bijzonder voor een gezetten guerilla-oorlog en het is gelukkig dat de Baliër — weinig oorlogszuchtig als hij is — van zulk een krijg even weinig houdt als wij zelf. Mocht de hoofdplaats in Tabanan echter verdedigd worden dan zal het vervoer van het zware geschut — dat volgens geruchten de expeditie zal vergezellen — langs den weg Mengwi-Tabanan, welke wemelt van zware ravijnen, nog heel wat moeite kosten.

Van het operatietooneel bestaat een goede schetskaart vervaardigd, gedeeltelijk naar gegevens van inlanders, door den assistent-resident tit. Schwartz, die thans nog te Bali is geplaatst. Zelden beschikte een uitgezonden exp. troepenmacht over meerdere en betere gegevens omtrent het gebied, waarin zal worden geageerd. Dat in Badoeng onze troepen een lot zou wachten als in 1894 te Lombok is uitgesloten door den verhoogden offensieven geest bij aanvoerder en bataljons, die het: „een aangevallen Baliër is een gansch andere vijand dan een aanvallende Baliër", in hun vaandels zullen voeren."

hoog om het vaartuig heen, terwijl een soort van draaikolk om het schip het spoedig buiten het vaarwater sloeg en aan den grond vastzette. De Bootsman met een paar man was juist in een boot om nog een touw aan de boei te te binden, toen een geweldige golfzee hen overviel en de boot omsloeg. De bootsman kon zich niet redden en verdronk, terwijl een der matrozen al zwemmende den oever bereikte en de derde man, BRITO genaamd, de boei wist te pakken, waar hij zich met zijn armen door den ring te slaan vastlegde. Zoo bleef hij van 6 uur des avonds tot 10 uur, waarop de kalmte terugkeerde en de kapitein met het overige scheepsvolk zich in de booten redden.

Angstige uren hebben zij daar op het schip doorgebracht, wijl er geen andere schuilplaats voor hen was dan in de masten en tusschen de zeilen en het touw, zoo sloegen de golven over het schip. Ook was er geen gelegenheid, om van wal redding te bieden, wijl men in den stikdonkeren nacht bij zulk een geweldigen vloed niet in staat was booten zee te doen kiezen. Door het geschreeuw en geroep van BRITO werden kapitein en scheepsvolk opmerkzaam gemaakt, dat er iemand aan de boei om redding riep. Hij werd, na vier uur in doodsangst verkeerd te hebben, door zijn metgezellen uit het gevaar gered.

Gelukkig, dat het nog zoo is afgeloopen, want ware het schip verder geweest, dan was het wellicht, voordat het volk tijd had gehad zich in den donkeren nacht te redden, tegen de rotsen verbrijzeld, om met man en muis in de golven te vergaan. Dat zou een ramp voor Aruba zijn geweest, daar er zich vele Arubianen aan boord bevonden om met het schip er uit te trekken. Ook was de heer FRANS CROES, de loods, aan boord, die zich kranig moet gedragen hebben.

Zou de directie van de Phosphaat-Maatschappij alhier niet zedelijk verplicht zijn, om te zorgen, dat het stoombootje, bestemd om de volgegeladen schepen in zee te sleepen, altijd in orde is? Het schijnt geheel onklaar te zijn. Wellicht is een nieuwe boot noodzakelijk. Een onderzoek hierna was wel noodig.

— REGENVAL.

13 Oct.	8	mM.	
14 „	2	„	
15 „	2	„	
16 „	8	„	
17 „	38	„	tot 9½ uur v. m.

Te samen van af 26 Sept. 322 m.M. Er viel gedurende het geheele vorige jaar slechts 272 mM.

Bonaire.

Playa 14 Oct.

Overvloed van water. Milde regens zijn ruimschoots en zacht neergevallen, zoodat de dorre bodem nu wel doordrenkt zal wezen en dit jaar, als de regens van tijd tot tijd blijven aanhouden, de oogst rijk zal wezen.

Jammer, dat de algemeene blijdschap over deze heerlijke regens nu zoo droef verstoord werd gisteravond, Zaterdag 13 October.

Reeds den geheelen dag stond de zee hol ten gevolge van den zuidwesten wind, die 's middags in hevigheid toenam en 's avonds zulk een deining en grondzeeën veroorzaakte dat verschillende barken, goletten en booten op het land werden geworpen met anker en boei en al.

De *Linda Rosa* is aan splinters geslagen.

Een Engelsche Golet, met 1000 vaten meest geladen, kwam op 't land, evenals de *Orichili* en 2 booten.

Bij de zoutpannen van den Heer HELMUND sloeg een Amerikaansche brik op 't land, ook een golet welke voor Slagbaai geankerd was.

Het is een treurig gezicht hier aan 't strand. Wat een verwoesting heeft de zee aangericht! Misschien zijn sommige barken nog wel weer te kalefateren, maar zij hebben toch heel wat averij geleden.

De schippers hadden deze schade kunnen voorkomen, als zij bijtijds zee hadden gekozen, gelijk sommigen gedaan hebben en volstrekt geen schade leden. De vrees heeft hen wellicht weerhouden.

Rincon, 15 Oct.

Op een paar weggespoelde omheiningen na heeft de regen hier geen onheil aangericht, maar wel heel veel tevredenheid gegeven en gegronde hoop op een overvloedigen oogst. Wij hebben pas het begin van den regentijd en dus mogen wij verwachten, dat er van tijd tot tijd nog wel een buitje vallen zal. Sommige velden zijn nu nog te nat om beplant te worden. Er viel hier

2 Oct.	0,2	mM.
3 „	2	„
5 „	2,8	„
6 „	54	„
7 „	65	„
8 „	44,8	„
9 „	15,8	„
10 „	2,5	„
12 „	42,8	„
13 „	18,5	„
14 „	76.	„
Totaal	324,4	mM.

Dat zijn nu eens ware regendagen.

De zoutstapels van Slagbaai hebben veel geleden, volgens berekening is meer dan 3000 ton zout weggespoeld.

Sommige wegen staan geheel onder water, de communicatie wordt per bootje onderhouden.

Ingezonden Mededeelingen.

Nieuwsberichten.

Curaçao.

Welkom!

Dezer dagen wordt met de *Prins Willem V* de ZeerEerw. Pater Rector V. M. ZWIJSEN, redacteur van *La Cruz*, uit Holland terugverwacht.

Met dezelfde gelegenheid zullen ook medekomen twee Eerw. Zusters Franciscanessen van de Congregatie van Rozendaal, bestemd voor het R. K. Onderwijs, een Frater bestemd voor het St. Thomas-College.

Aan allen, reeds in de verte, een oprecht hartelijk welkom.

Promotie.

De algemeen gevierde Kapelmeester J. C. BOSKALJON is bevorderd tot adjudant-onderofficier.

Onze gelukwenschen.

Dankbaarheid.

Het ongeluk met 't kustvaardertje, de *Succes* van den heer BOMONDT, had plaats toen ons blad reeds ter perse lag. De haast, waarmede gewerkt moest worden, was oorzaak dat wij verzuimden een eeresaluut te brengen aan luitenant BRUSSE, die het reddingswerk leidde, en aan den sergeant-hofmeester van de *Kortenaer* J. B. M. VERBERGT, die bereid was zoo krachtdadig mogelijk mede te werken.

Havennieuws.

Van 1—15 Oct. liepen onze haven binnen:

Stoombooten	17	
Goeletten	19	
Bijlanders	14	
Totaal	50	schepen.

Regenval.

Gedurende de maand September.

	mM.
Fort Amsterdam	6,7
Plantage Savonet	78,5
„ Knip	50,5
„ Klein Sta. Martha	88,3
„ Siberie	44,3
Morgenster	22,1
„ Gr. St. Joris	20,2
„ Fuik	7,1
Beekenburg	6,6
„ Noordkant	10

Uitgesteld.

Door de zware regens heeft 't gebouw der St. Jozefs-gezellen op Pietermaai zooveel geleden, dat de aangekondigde uitvoeringen moeten worden uitgesteld tot November.

* *

Donderdagavond ontbrak er één lid om het *quorum* voltallig te maken, zoodat de zitting van den Kol. Raad werd verdaagd tot Maandagavond 8 uren.

Waterschade.

Curaçao is toch een bijzonder land „Alles is hier buitengewoon." De overvloedige regens zijn nu zoo aanhoudend gevallen (tot Maandagmorgen 443 mM.), dat het water over zeer veel kleine dammen heenstroomde en ze wegspoelde.

Deze schade kon bij dergelijke veelvuldige, aanhoudende regens worden verwacht, en zal met weinig onkosten weer te herstellen zijn.

Maar ook verschillende groote dammen, waarvan sommige duizenden guldens kostten, zijn doorgebroken en geheel of gedeeltelijk vernield. Dat is erger, en niet zoo spoedig weer verholpen.

Tot dusverre hebben wij nog slechts gehoord van doorbraak der groote dammen op:

St. Joris Grandi.
St. Joris Chikitoe.
Fuik.
Cholombo.
Zapater.
Jonckbloedt.
Brievengat.
Brakkepooten.
Coral Patien.
Scherpené.
Zuurzak.
Rooi Catochi.
Hermanus.
Porto Maria.
Cego.
Calvaria.
St. Jans-berg.
Gasparito.
Heintje Kool.
Kl. Marchena.
St. Martha Chikitoe.

Gelukkig, dat nog verschillende dammen, zoowel oude als nieuwe, zijn blijven staan, zoodat hier en daar nog heel wat water bewaard bleef. Sta. Cathrien heeft bijv. al zijn oude dammen behouden en is rondom omringd door het water.

Het dak van het landhuis *Siberie* is ingestort, evenals verschillende hutten en bouwvallige muren. Veel zout spoelde weg naar zee, hier en daar werden boomen uit de hofjes door het water medegesleurd. Eenige regenbakken zijn gesprongen. Sommige huizen, vooral winkels, leden door het overtollige water in de straten, waar het niet spoedig genoeg een uitweg vond, doordat de afvoerkanalen te vol waren, te nauw of verstopt, de huizen binnenliep.

Wij hebben hier wel geen orkaan gehad, maar door den zuidwestenwind, recht op de haven en het eiland, was de zee hoog en kwamen zware grondzeeën bij het strand. Behalve eenige pontjes, heeft ook het Barge-bad veel geleden, almede de kaden.

Hoedenindustrie.

Op Pietermaai wordt in den laatsten tijd de cursus slecht bezocht; hopen wij, dat het alleen was ten gevolge van de slechte wegen en het weer. Als alle 56 leerlingen trouw komen, zal men ook daar spoedig de hoeden kunnen afwerken en verkoopen, wat tot dusverre nog niet kon geschieden. Aan de Overzijde telt de cursus bijna 100 leerlingen; spoedig zal van daaruit een leerling gepromoveerd worden tot onderwijzeres voor Sta. Maria. Die, welke bestemd was voor Bonaire, bezit nog niet voldoende vaardigheid en zal nog een tijdje de lessen moeten volgen.

De eerste groote bestelling, n. m. van 500 fijne hoeden, is dezer dagen ingekomen. Zoo langzamerhand begint onze industrie weer naam te krijgen. In de *Deutsche Hutmacher-Zeitung* komt de volgende advertentie voor.

CURACAO-STUMPEN

hält auf Lager und offeriert

C. HANSEN, Hamburg 11.

Import v. Curaçao-Stumpen u Panamahüten.

Verder lazen wij in 't *Journal d'Agriculture Tropicale* een korte opsomming der bewerkingen van gevlochten stroohoeden om ze een lichtgele tint te geven. Ze worden behandeld met zeepsop, citroensap en daarna blootgesteld aan de rook van bloem van zwavel.

Hier werden de hoeden tot dusverre niet in zeepsop gewasschen.

De Oranje-Nassau.

Het wrak der Oranje-Nassau werd Vrijdag publiek gekocht door MADURO JUNIOR & Co. voor de som van ƒ1650.

Buitenland.

FRANKRIJK.

De zoogenaamde Katholiek Henri des Houx, — wiens Katholicisme men kan afmeten naar zijn nauwe relatie tot het combistische blad „Le Matin", dat hij tot strijdorgaan voor zijn plannen verkoos — tracht op kleine schaal het schisma in 't leven te roepen, naar hetwelk door de blocards nu reeds maanden lang smachtend wordt uitgezien. Te zijnen huize heeft hij eenige lieden van zijn slag bijeengeroepen om een bond te vormen tot behoud van de kerken en kerkgoederen. Het eerste doel van dezen bond zal natuurlijk wezen: de oprichting der vereenigingen van eeredienst, welke door den Paus en de Bisschoppen verboden zijn.

Van welk gehalte de bedoeling is, waarmee Henri des Houx het Katholicisme der bisschoppen en hun gedragingen verbeteren wil, moge blijken uit den inhoud van een schrijven, waarvan de redactie reeds werd vastgesteld, en dat onder „alle vaderlandlievende Katholieken" verspreid zal worden. Het schrijven wil de aandacht vestigen op „het gevaar", dat den godsdienst bedreigt, daar de Paus, omgeven door politieke groepen, en voornamelijk door Duitsche Jezuïeten, zich door een Congregatie, bijna uitsluitend bestaande uit buitenlandsche prelaten, die onbekend zijn met de Fransche tradities, heeft laten meesleepen tot de uitvaardiging van een encycliek, die Frankrijk onder interdict wil stellen. Voorts heet het, dat men de geloovigen niet vergunt met hun vader te spreken (?!), dat de smeekbeden van de eminentste Fransche Katholieken zijn bespottelijk gemaakt, of als verzet uitgekreten, en dat het advies van de meerderheid der bisschoppen is verdraaid en miskend. Ook verzekeren de opstellers van het manifest, — die blijkbaar de jongste lasterlijke geruchten over een verbond van den Duitschen Keizer met de Jezuïten en dergelijke praatjes voor waarheid hebben aangenomen — dat de „Germaansch-Romeinsche manoeuvres aan eerzuchtige geestelijke orden de uitoefening van den eeredienst willen toevertrouwen" en Frankrijk verlagen tot een missieland. Dan wordt het doel van nieuwen Bond uiteengezet: „De Bond der Katholieken heeft ten doel, aan de vereenigingen het bezit te verzekeren van de kerkelijke gebouwen, enz., die tot dusver niet aan de geestelijkheid, doch aan de kerkbesturen behoorden. Wanneer de kerkbesturen zijn opgeheven, vervallen de goederen volgens wet en recht aan de de vereenigingen van eeredienst. Tot de oprichting van die vereenigingen nu zal de Bond medewerken. Wij hebben niet het recht, om op een bevel uit het buitenland, een erfdeel van 400 millioen in den steek te laten. Geen enkele geestelijke autoriteit zal de uitoefening van den eeredienst kunnen weigeren aan deze vereenigingen, die op wettige wijze in het bezit der godsdienstige gebouwen gekomen. Niemand zal de priesters, die dezen dienst uitoefenen, ter verantwoording kunnen roepen of straffen...... De katholieke bond zal de tegenwoordige crisis op wettige en vreedzame wijze oplossen en zij zal het schisma beletten met de hulp der Voorzienigheid, die dit doel slechts zal kunnen goedkeuren."

Men ziet welke schaapskleederen deze wolven hebben aangetrokken om onder de onnoozelen rond te grijpen. De heer Henri des Houx weet zeer goed, dat hij geen enkelen geestelijke zal vinden voor zijn schismatiek doeleinden, die hij — nota bene! — zegt te willen voorkomen. Alleen afvallige priesters zouden zich tot dergelijke diensten leenen, maar de Katholieken zouden zich natuurlijk onmiddellijk van zulke herders afkeeren. Het is dan ook niet te verwachten, dat het pausje Henri des Houx eenig gevolg zal zien van het te zijnen huize gehouden concilie, dat — spot de „Univers" „op de canapé van den huisheer bijeen heeft gezeten."

Eenstemmig heeft het Fransche Episcopaat zich reeds in een herderlijk schrijven tegen het voornemen van Henri des Houx en allen, die met gelijke plannen mochten rondloopen, uitgesproken. „Indien men — verklaren de bisschoppen — poogde een vereeniging op te richten, die van het Katholicisme niets meer had dan den naam, zou geen oprechte Katholiek erin toestemmen, zich als lid dier vereeniging te laten inschrijven." De pogingen van des Houx moeten dan ook bij voorbaat hopeloos genoemd worden. Niemand neemt haar ernstig op, en zelfs de gematigde republikeinsche bladen steken er den draak mede.

In het hierboven vermelde bisschoppelijk schrijven, dat tot alle geestelijken en katholieke geloovigen van Frankrijk is gericht, veroordeelt het Episcopaat nog eens nadrukkelijk de door de wet voorgestelde „associations cultuelles" en kondigt het zijn voornemen aan, instructies uit te vaardigen voor de organisatie van den eeredienst. De bisschoppen hopen, dat een godsdienstoorlog zal kunnen worden voorkomen, en dat de Katholieken in vrede zullen kunnen genieten van de hun toebehoorende goederen en van de vrijheden, die het gemeene recht hun toestaat.

Het bisschoppelijk schrijven baart groot opzien in Frankrijk. Wie weet, met welke nieuwe lastercampagne de combistische pers erop antwoorden zal!

Advertentien.

Drukker:
ALFREDO F. SINTIAGO